

Streszczenie

Niniejsza rozprawa poświęcona jest uproszczeniu jako jednemu z potencjalnych uniwersaliów przekładowych. Jej celem jest weryfikacja hipotezy symplifikacji w korpusie tekstów filozoficznych Panajotisa Kondylisa i ich przekładów w parze językowej niemiecki-nowogrecki. Podstawą analizy są dwa monolingwalne korpusy porównawcze, analizowane przy użyciu metod ilościowych. Uzupełniająco przeanalizowano także jakościowo równoległy korpus niemiecko-nowogrecki celem zbadania wybranych aspektów mogących mieć wpływ na wypracowane wyniki. Praca składa się z 8 rozdziałów.

Rozdział 1 stanowi wprowadzenie w tradycję metodologiczną. Omówiono tutaj stopniową lingwicyzację przekładoznawstwa, jego wyodrębnianie się jako dyscypliny oraz teorie stanowiące podwaliny uniwersaliów przekładowych, które następnie przedstawiono. Obszernie omówiono także krytykę, z którą spotkała się ta koncepcja. Symplifikacji poświęcony jest drugi rozdział. Przedstawiono w nim podstawę źródłową uzasadniającą uwzględnienie tego zjawiska jako proponowane uniwersale, a także opisano rodzaje korpusów, przy pomocy których się je bada. Następnie omówione są sposoby operacjonalizacji uproszczenia notowane w badaniach.

Rozdział trzeci poświęcony jest stanowi badań. Stanowi on rekapitulację wyników i interpretacji przedstawionych we wcześniejszych publikacjach. Odrębnie omówiono badania jakościowe oraz ilościowe. Korpusy wykorzystane do analiz ilościowych są poddane przeglądowi pod kątem ich wielkości, zakresu tematycznego oraz języków źródłowych i docelowych zaangażowanych w tłumaczenie. Odniesiono się także do problematycznej kwestii testów statystycznych jako wątpliwej podstawy do dokonywania ekstrapolacji. Istotną część tego rozdziału stanowi resume wcześniejszych badań nad uproszczeniem oraz ich interpretacji. Rozdział wieńczy podsumowanie całości, w którym poszukuje się stopnia, w jaki dowiedziono tę prawidłowość.

Rozdział 4 wprowadza postać autora tekstów stanowiących podstawę badania. Omówiona jest jego biografia oraz działalność tłumaczeniowo-redakcyjna ze szczególnym uwzględnieniem autoprzekładów analizowanych tu jako odrębny podkorpus. W części tej określono także, jak rozumie się w niniejszej pracy pojęcie tekstu filozoficznego, jaka jest specyfika tego typu piśmiennictwa i z jakimi trudnościami wiąże się jego tłumaczenie. W ostatnim podrozdziale przedstawiono sylwetki greckich i niemieckich tłumaczy tekstów Kondylisa.

W rozdziale 5 dokonano charakterystyki obu rodzajów korpusów stanowiących podstawę badania, wyjaśniono przyczynę podziału na podkorpusy krótszych i dłuższych form oraz przedstawiono proces ich kompilacji. Określono ponadto 6 hipotez badawczych weryfikowanych w następnych częściach.

Rozdziały 6 i 7 poświęcone są prezentacji wyników analizy ilościowej hipotez badawczych dotyczących kolejno: zróżnicowania leksykalnego, gęstości leksykalnej, list frekwencyjnych, najczęściej używanego słownictwa w danym języku oraz średnich długości wyrazów i zdań. Wyniki i ich interpretacje podsumowywane są w każdej części, ponadto w rozdziale 7 dokonano porównawczej analizy obu korpusów. Rozdział 8 przedstawia rezultaty uzupełniającego powyższą analizę badania jakościowego. Na przykładach ekscerpowanych z korpusu równoległego prezentowane są wybrane elementy mogące wpływać na często niekonkluzywne wyniki badania ilościowego.

W podsumowaniu rozprawy wskazuje się potencjalne przyczyny zróżnicowania wyników odnotowanych w badaniu, które weryfikuje pozytywnie hipotezę w przypadku 7 na 12 parametrów dla korpusu niemieckiego i jedynie 1 dla greckiego. Może to wynikać z różnic prestiżu języka i kultur filozoficznych obu krajów, a także z silniej przejawiających się w niemieckim kontekście norm tłumaczeniowych. Stawiany jest postulat ograniczenia zakresu przyszłych analiz do uniwersaliów ujętych jako lokalnie manifestujące się prawidłowości. Wskazuje się też na zaobserwowane znaczne upodobnianie się autoprzekładów do zbioru tekstów oryginalnych, co znajduje uzasadnienie w materiale.

Torun, 11.08.2023r.

Filip Ollieński